

Finansministeriet
Fødevareministeriet
Økonomi- og Erhvervsministeriet

**Rapport fra arbejdsgruppen vedr. konkurrencebe-
grænsende love og regler på området om autoriserede
laboratorier**

Juni 2004

Indholdsfortegnelse

1. Forord
2. Generelt om kemiske analyser
3. Jordanalyser
 - 3.1 Baggrund
 - 3.1.1 Historie
 - 3.1.2 Autorisationsordningens omfang
 - 3.1.3 Rekvirenter
 - 3.1.4 Ændring af hensynet bag autorisationsordningen
 - 3.2 Lov- og regelgrundlag
 - 3.2.1 EU lovgivning
 - 3.2.2 Dansk lovgivning
 - 3.2.3 Udvikling i EU
 - 3.3 Autorisationsordningen for jordanalyser
 - 3.3.1 Gældende ordning
 - 3.3.2 Autorisationsordningens økonomi
 - 3.4 DANAK akkreditering
 - 3.4.1 Europæisk akkrediteringsordning
 - 3.4.2 Baggrund i lovgivning
 - 3.4.3 DANAK akkreditering og Plantedirektoratets autorisationsordning
 - 3.5 Analyse af konkurrenceforhold
 - 3.5.1 Antal aktører, deres omsætning og udgifter til autorisation
 - 3.5.2 Udvikling i laboratoriernes omsætning og analysepriser
 - 3.5.3 Udenlandske laboratorier
 - 3.5.4 Koncentration
 - 3.5.5 Konklusion om konkurrenceforhold
 - 3.6 Overvejelser om autorisationsordningens berettigelse
 - 3.7 Løsningsforslag
 - 3.8 Indstilling
4. Foderanalyser
 - 4.1 Baggrund
 - 4.2 Lov- og regelgrundlag
 - 4.2.1 EU lovgivning
 - 4.2.2 Dansk lovgivning
 - 4.2.3 Udvikling i EU
 - 4.3 Autorisationsordningen for foderanalyser
 - 4.3.1 Gældende ordning
 - 4.3.2 Autorisationsordningens økonomi
 - 4.4 Analyse af konkurrenceforhold
 - 4.4.1 Antal aktører, deres omsætning og udgifter til autorisation
 - 4.4.2 Udvikling i laboratoriernes antal omsætning og analysepriser
 - 4.4.3 Udenlandske laboratorier

4.5 Løsningsforslag

4.6 Indstilling

5. Resumé (kan evt. udelades eller flyttes op som pkt.2.)

1. Forord

Regeringens Økonomiudvalg har som led i regeringens strategi ”Vækst med vilje” samt regeringens handlingsplan for regelforenkling og administrative lettelser truffet beslutning om igangsættelse af en lang række analyser om konkurrencebegrænsende regler, herunder en nærmere analyse af konkurrencebegrænsende forhold vedrørende autorisationsordningerne for analyse af henholdsvis foderstoffer, gødning og jordprøver.

Regeringen vil med sin handlingsplan ”En mere virksomhedsnær offentlig sektor” bl.a. sikre, at der åbnes nye markeder for det private initiativ, og styrke konkurrencen om varetægelse af offentlige opgaver. Der skal således alene opretholdes eller etableres autorisationsordninger og andre adgangsbarrierer for at tilgodese klare hensyn til f.eks. sikkerhed, sundhed, miljø, samtidig med at den mindst forvridende reguleringsform vælges.

I denne rapport vil autorisationsordningerne for analyse af henholdsvis foderstoffer, og jordprøver nærmere blive belyst. Efter en generel beskrivelse af kvalitetssikringen af kemiske analyser vil lovgrundlaget og de hensyn, der ligger bag de enkelte ordninger, blive beskrevet. Rapporten vil ligeledes indeholde en analyse af markedet og konkurrencesituationen. Formålet med analysen er at undersøge, om det er nødvendigt med en autorisationsordning, herunder om de hensyn, der oprindeligt lå bag autorisationsordningen, stadig er til stede. Endelig gennemgås en række ændringsforslag og deres konsekvenser.

2. Generelt om kemiske analyser

Indholdet i jordbundsprøver og foderstoffer kan bestemmes ved kemiske analyser.

Kemiske analyser kan betegnes som tjenesteydelser. Det særlige ved tjenesteydelser i forhold til mange vareformer er, at det kan være svært umiddelbart at gennemskue, hvad man får for sine penge, når man køber en tjenesteydelse. For kemiske analyser gælder specielt at kvaliteten er vanskelig at gennemskue for lægmand og specialister.

Resultatet af en kemisk analyse fremstår som regel som et tal og en koncentrationsangivelse (f.eks. 21 % fosfor). For at bedømme tallets pålidelighed er det nødvendigt med supplerende oplysninger (dækker tallet $21 \pm 0,5$ % eller 21 ± 10 %?). Disse oplysninger kan indsamles som den enkelte brugers erfaring med et givet analyselaboratorium over en længere periode. De kan også opnås ved at lade en tredje part sammenligne og bedømme flere laboratoriers kvalitet.

I den vestlige verden er der de seneste 30 år oprettet en række certificerings- og autorisationsordninger til bedømmelse af forskellige produkters og tje-

nestydelsers kvalitet. Det har også været tilfældet for kemiske analyser. I 1973 oprettedes en generel dansk autorisation af laboratorier, som administreredes af Statens tekniske Prøvenævn. Ordningen blev i 1990 afløst af DANAK (dansk akkreditering), der godkender laboratorier efter fastlagte europæiske normer¹. DANAK er tilsluttet en europæisk sammenslutning, som gensidigt kontrollerer hinanden. En akkreditering hos DANAK er derfor anerkendt i Europa.

Plantedirektoratet administrerer autorisationsordninger for laboratorier, der udfører analyse af henholdsvis jord- og foderprøver. Ordningerne er oprettet i h.h.v. 1963 og 1966. Til forskel fra de generelle autorisations- og akkrediteringsordninger stiller Plantedirektoratets ordning krav til anvendelse af specifikke analysemetoder. Fødevarerministeriets lovgivning giver tillige mulighed for autorisation af laboratorier, der udfører analyse af gødning. Det har dog hidtil været vurderingen, at der ikke er et behov for en sådan ordning, idet kvalitetssikringen dækkes af de større virksomheders egenkontrol samt af den statslige kontrol.

3. Jordanalyser

3.1. Baggrund

3.1.1. Historie

Jordbundsanalyser anvendes ved tilrettelæggelse af den enkelte landmands gødsning. I 1950'erne leverede en række laboratorier upålidelige analyseresultater af jordbundsprøver. Landbrugsorganisationerne mente, at der var behov for en ordning, der kunne sikre kvaliteten af analyserne. I 1963 vedtoges derfor en lov², der fastlagde, at alle, der udbød analyser af jordbundsprøver, skulle være autoriserede. Autorisationsordningen indebar fastsatte maksimalpriser, fastlagte analysemetoder og tilsyn med laboratorierne.

Plantedirektoratet førte ikke tilsyn med udenlandske laboratorier, som derfor var udelukkede fra autorisationsordningen. Det viste sig senere at være i modstrid med EU's princip om fri udveksling af tjenesteydelser. Derfor ændredes loven i 1995, så alle laboratorier nu kan udbyde jordbundsanalyser, men kun de, der er tilmeldt Plantedirektoratets autorisationsordning, kan kalde sig statsautoriseret³. Ordningen er derfor nu en frivillig ordning.

3.1.2. Autorisationsordningens omfang

I 2002 var der 6⁴ jordlaboratorier, som var autoriserede af Plantedirektoratet. Laboratorierne udførte tilsammen ca. 300.000 autoriserede jordbundsanalyser. Den samlede omsætning på disse analyser var 5,8 mill. kr.⁵

¹ EN 45002, EN 45003 og ISO/IEC 17025

² Lov om udførelse af jordbundsanalyser, nr. 218 af 31.05.1963.

³ Lov nr. 400 af 14/06/1995 og bekendtgørelse nr. 898 af 24.11.1995.

⁴ Et laboratorium har opsagt sin autorisation i maj 2003, hvorefter der nu er 5 autoriserede jordlaboratorier.

3.1.3. Rekvirenter

Analyseresultaterne benyttes af danske landmænd, der hvert år skal udarbejde gødningsplaner⁶. Gødningsplanerne skal angive det planlagte forbrug af kvælstof og det vejledende fosforbehov. Siden 1993/94 har det ved lov været fastsat, hvor meget kvælstof den enkelte landmand må gøde med. Det tilladte forbrug af kvælstof beregnes hvert år ud fra jordtypen og kvælstofnormen, mens fosforbehovet skønnes eller beregnes ud fra jordtypen og fosfortallet⁷. Gødningsplanerne udarbejdes i de fleste tilfælde for den enkelte landmand af konsulenterne ved Dansk Landbrugs rådgivningscentre. Konsulenterne rekvirerer hertil analyser af jordbundsprøver fra den enkelte landmands mark, ca. hvert 5. år. Frekvensen kan dog variere betydeligt. Jordbundsprøverne analyseres som regel, (uden at dette er et lovgivningsmæssigt krav) for indhold af fosfor, kalium, magnesium og kobber, samt for jordens surhed. Af og til analyseres for de øvrige næringsstoffer og jordtypen. Herefter fastlægges planer for kalkning og gødskning med de analyserede grundstoffer.

Kvælstofnormen, som bruges til gødningsplanerne, angiver hvor meget kvælstof, der må tilføres forskellige jordtyper. Da indholdet af kvælstof i jorden varierer fra år til år bl.a. på grund af variation i nedbøren, korrigeres kvælstofnormen en gang om året. Denne korrektion kaldes kvælstofprognosen. Den udarbejdes ved hjælp af modelberegninger og ud fra ca. 150 analyser af kvælstof i forskellige jordbundstyper. Landscenteret for Dansk Landbrugsrådgivning rekvirerer analyserne og udfører beregningerne for Plantedirektoratet, som betaler for opgaven og offentliggør prognosen i en bekendtgørelse⁸. Plantedirektoratet forudsætter, uden at dette dog er nedskrevet i kontrakten, at Landscenteret anvender et autoriseret analyselaboratorium til opgaven.

Landmanden har også i anden forbindelse brug for analyse af næringsstofindholdet i sine jorde. Han skal f.eks. angive kvælstof- og fosforindholdet, hvis han ønsker at benytte undtagelsen fra harmonireglerne⁹ m.h.t. hvor meget husdyrgødning, der må udbringes årligt per hektar⁷. Ligeledes skal han i et vist omfang overfor Jordbrugskommissionen redegøre for fosforforbruget på sin ejendom, hvis han ønsker dispensation for landbrugslovens arealkrav ved etablering af et gyllesepareringsanlæg.

⁵ Ifølge oplysninger afgivet af virksomhederne til Plantedirektoratet i forbindelse med beregning af gebyrer.

⁶ Lovbekendtgørelse om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække, nr. 551 af 2. juli 2002

⁷ Plantedirektoratet, Vejledning og skemaer, gældende for planperioden 1. august 2003 til 31. juli 2004

⁸ F.eks. Bekendtgørelse om kvælstofprognosen for 2003, nr. 167 af 17.03.2003

⁹ Miljøministeriets bekendtgørelse om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v., nr. 604 af 15.07.2002.

Rekvirenter af jordbundsanalyser er således danske landmænd, landbrugs-konsulenter, Landscenteret for Dansk Landbrugsrådgivning og Plantedirek-toratet.

3.1.4. Hensynet bag autorisationsordningen

Oprindeligt var det hensyn, der lå til grund for autorisationsordningen, hen-synet til den enkelte landmands økonomiske forhold. Landmanden skulle i tillid til analyserne kunne opnå en økonomisk optimal gødskning.

I dag ligger der tillige et miljømæssigt hensyn bag jordanalyserne. Resulta-ter af jordbundsanalyser anvendes således i den gældende miljøregulering af landbruget, idet de ligger til grund for gødningsplanerne. Det kan ikke afvi-ses, at jordbundsanalyser også fortsat vil få en betydning i forbindelse med miljøreguleringen, herunder i forbindelse med den kommende politiske afta-le om en vandmiljøplan III, der forventes indgået i foråret 2004

3.2. Lov- og regelgrundlag

3.2.1. EU lovgivning

Der er ingen EU-regler for jordbundsanalyser.

3.2.2. Dansk lovgivning

Plantedirektoratet autoriserer jordlaboratorier ifølge Bekendtgørelse om autoriserede laboratorier¹⁰, som er udstedt i medfør af lov om gødning og jordforbedringsmidler og lov om foderstoffer. Lovene giver ministeren for fødevarer landbrug og fiskeri mulighed for at fastsætte nærmere regler for autorisation af laboratorier, herunder regler om tilsyn af laboratoriet og god-kendelse af analysemetoder og arbejdsforskrifter. Loven giver også beføjel-ser til at fastsætte hel eller delvis betaling af udgifterne ved kontrol og ad-ministration af loven.

Bekendtgørelsen angiver at:

”Laboratorier, der

- 1) erhvervsmæssigt foretager analyser af foderstoffer, gødning og jordfor-bedringsmidler m.m. samt jordprøver, og
 - 2) over for Plantedirektoratet skriftligt forpligter sig til at overholde betin-gelserne i bilaget til denne bekendtgørelse,
- kan meddeles tilladelse til i henvendelser til en kundekreds at angive, at de er autoriseret af direktoratet til at foretage disse analyser.”

Der er således tale om en frivillig ordning.

¹⁰ Nr. 898 af 24.11.1995, som er udstedt i medfør af lov om foderstoffer (nr. 80 af 02.02.2000) og lov om gødning og jordforbedringsmidler (nr. 853 af 25.09.1996).

Der er ingen danske eller internationale regler, der kræver anvendelse af autoriserede jordlaboratorier.

3.2.3. Udvikling i EU

EU har ikke anerkendt analysemetoder for jordbund. Der er imidlertid i det europæiske standardiseringsorgan CEN i foråret 2003 nedsat en arbejdsgruppe (CEN/TC 345 Characterisation of soil), som skal arbejde på standardisering af analysemetoder for jord. CEN arbejder desuden med harmonisering af analyser af jord, slam, affald og jordforbedringsmidler i et program (Horizontal), som netop er startet. Det er EU's politik at støtte sig i videst muligt omfang til CEN analysemetoder. Det er derfor sandsynligt, at EU vil henvise til CEN analysemetoder, når man i lovgivningen får brug for jordanalyser. Dette sker allerede inden for f. eks. foder- og gødningsstoffer, jf. afsnit 4.2.1.

3.3. Autorisationsordningen for jordbundsanalyser

3.3.1. Gældende ordning

Jordlaboratorierne skal ifølge autorisationsordningen anvende en samling af nationale analysemetoder, som er offentliggjort af Plantedirektoratet¹¹. Laboratorierne kan autoriseres til så mange af analysemetoderne, som de ønsker. Laboratorierne skal flere gange årligt demonstrere deres analysekvalitet ved analyse af en ukendt prøve, der samtidig sendes til alle laboratorier (ringanalyse). Resultaterne heraf offentliggøres på Plantedirektoratets hjemmeside. Plantedirektoratet udtager derudover udvalgte prøver, som allerede er analyserede, til kontrolanalyse. Laboratorierne skal endvidere underkaste sig tilsyn fra Plantedirektoratet en gang årligt. Til kontrol af autorisationsordningen er nedsat et tilsynsudvalg, (bilag 3.1-C). Den gældende autorisationsordning er nærmere beskrevet i bilag 3.1-D.

Autoriserede analyselaboratorier udfører som regel også analyser efter metoder, der er uden for autorisationsordningen.

Især de store laboratorier analyserer efter en lang række andre analysemetoder, som dækker mange andre prøvetyper end jord.

Antallet af autoriserede laboratorier har varieret gennem årene (Bilag 4.1). Antallet af jordlaboratorierne er faldet fra 15 i 1992 til 6 i 1996, hvor 4 laboratorier valgte ikke at forny deres autorisation efter at ordningen blev frivillig. Derefter har der konstant været 6 jordlaboratorier frem til maj 2003, hvor en virksomhed frivilligt opgav sin autorisation¹². Der er nu 5 autoriserede jordlaboratorier, svarende til 1/3 af antallet i 1992. Koncentration af

¹¹ Jordbundsanalyser. Fælles arbejdsmetoder, marts 1994. Plantedirektoratet. Ministeriet for fødevarer, landbrug og fiskeri.

¹² Den institutionen, der drev laboratoriet, flyttede og fandt det for dyrt at indrette et nyt laboratorium. Det er opfattelsen i Dansk Jordbrug (Leif Knudsen) at der er meget få jordbundsanalyser, som udføres af ikke autoriserede laboratorier.

laboratorievirksomhed i færre og større enheder har været en almindelig tendens i de seneste 10-15 år.

3.3.2. Autorisationsordningens økonomi

Autorisationsordningen er fuldt brugerfinansieret. Plantedirektoratet kan således opkræve gebyrer til dækning af udgifterne til administration og kontrol¹³. Laboratorierne betaler et anmeldelsesgebyr, som i 2001 var 5.200 kr. Der betales desuden en årlig afgift, som består af en grundafgift, der i 2001 var 5.800 kr., og en omsætningsafgift, der afhænger af laboratoriets omsætning det forgående år. Laboratoriernes årlige udgift til autorisationsordningen var i 2001 mellem 6.000 og 41.000 kr. med et gennemsnit på 23.000 kr. (bilag 4.2-A).

I perioden 1996 til 2002 er Plantedirektoratets omsætning på autorisationsordningen faldet fra ca. 163.000 kr. til ca. 139.000 kr.

3.4. DANAK akkreditering

Flere af de laboratorier, der er autoriserede til at foretage jordbundsanalyser, er samtidig DANAK-akkrediterede.¹⁴

Siden 1973 har Statens tekniske Prøvenævn autoriseret analyselaboratorier i Danmark. Denne ordning blev i 1990 afløst af DANAK (Dansk Akkreditering), der kontrollerer danske laboratorier efter de europæiske normer EN 45002 og EN 45003, samt den internationale standard EN ISO/IEC 17025. DANAK er tilsluttet en europæisk sammenslutning af akkrediteringsorganer, som gensidigt kontrollerer hinanden.

En DANAK akkreditering er europæisk anerkendt, men tager ikke udgangspunkt i et specifikt områdes lovgivning. Derfor akkrediteres metoder i den kvalitet, som det enkelte laboratorium ønsker. Miljøstyrelsen har søgt at løse dette problem gennem en samarbejdsaftale med DANAK, ifølge hvilken DANAK skal akkreditere metoderne til nærmere specificerede krav, som Miljøstyrelsen har beskrevet i en bekendtgørelse. Ordningen praktiseres i samarbejde med tre referencelaboratorier, der reviderer analysemetoder og afholder ringtest.

Tabel 4.4. sammenstiller udvalgte områder inden for Plantedirektoratets autorisationsordning og en DANAK akkreditering.

¹³ Bekendtgørelse om betaling for kontrol med autoriserede laboratorier, nr. 163 af 20.03.2002, som er udstedt i medfør af lov om foderstoffer (nr. 80 af 02.02.2000) og lov om gødning og jordforbedringsmidler (nr. 853 af 25.09.1996). Der udgives nye bekendtgørelser med års mellemrum, således at gebyrer og omkostninger modsvarer hinanden.

¹⁴ [Beskrive hvilke laboratorier, det drejer sig om – FVM]

Tabel 4.4

Krav	Plantedirektoratet's autorisationer	DANAK
Kvalitetssikringssystem	Overordnet, kortfattet	Bredt og detaljeret
Tilsynsbesøg	Hver 12. mdr.	Hver 15. mdr.
Fastlagte analysemetoder	Ja	Nej, Laboratoriets eget valg
Ringanalyser		
Obligatoriske	Ja	Ja
Arrangerer ringtest	Ja, 2-3 gange om året	Nej, anbefaler andres
Offentliggør resultater	Ja, PD's hjemmeside	Nej
Udfører kontrolanalyser	Ja	Nej
Pris	5.800 - 76.500 1)	62.000 - 142.000 2)

1) 2001, se bilag 4.2-A

2) Overslag, se bilag 4.4

Der skal for begge ordninger beregnes en betydelig arbejdsindsats i laboratoriet, dels til at vedligeholde kvalitetssikringssystemet, dels til at udføre ringanalyser. Indsatsen er størst ved en DANAK akkreditering på grund af det omfattende kvalitetssikringsystem.

To (F/G og E) af de fem laboratorier, der er autoriserede til at foretage jordbundsanalyser, er samtidig DANAK-akkrediterede.¹⁵ Akkrediteringerne omfatter en række andre analysemetoder, men ikke de metoder, der er autoriseret hos Plantedirektoratet. Det vil sige, at der ikke er nogle laboratorier, der har et "dobbelt" kvalitetssystem for de samme analyser i dag.

3.5. Analyse af konkurrenceforhold

I følgende afsnit gennemgås en række aspekter, der vil danne grundlag for en vurdering af konkurrenceintensiteten på området for analyser af jordbundsprøver.

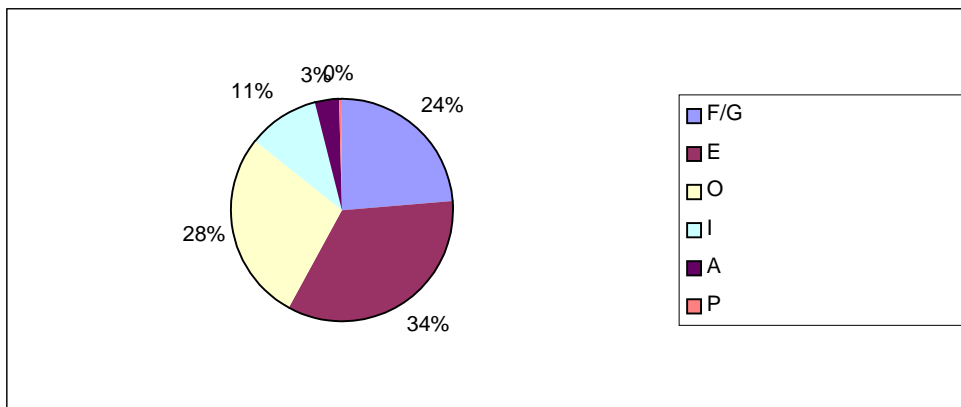
3.5.1. Antal aktører og deres markedsandele.

Der var i 2001 seks virksomheder, der foretog analyser af jordbundsprøver. Der er i dag fem autoriserede laboratorier i Danmark, der udfører analyser af jordbundsprøver. I 2001 blev der samlet udført jordbundsanalyser for ca. 7 mio. kr.

Fordelingen af laboratoriernes markedsandele i 2001 illustreres i figur 1 nedenfor.

Figur 1. Laboratoriernes omsætning på området for jordbundsanalyser – fordeling i pct. (2001)

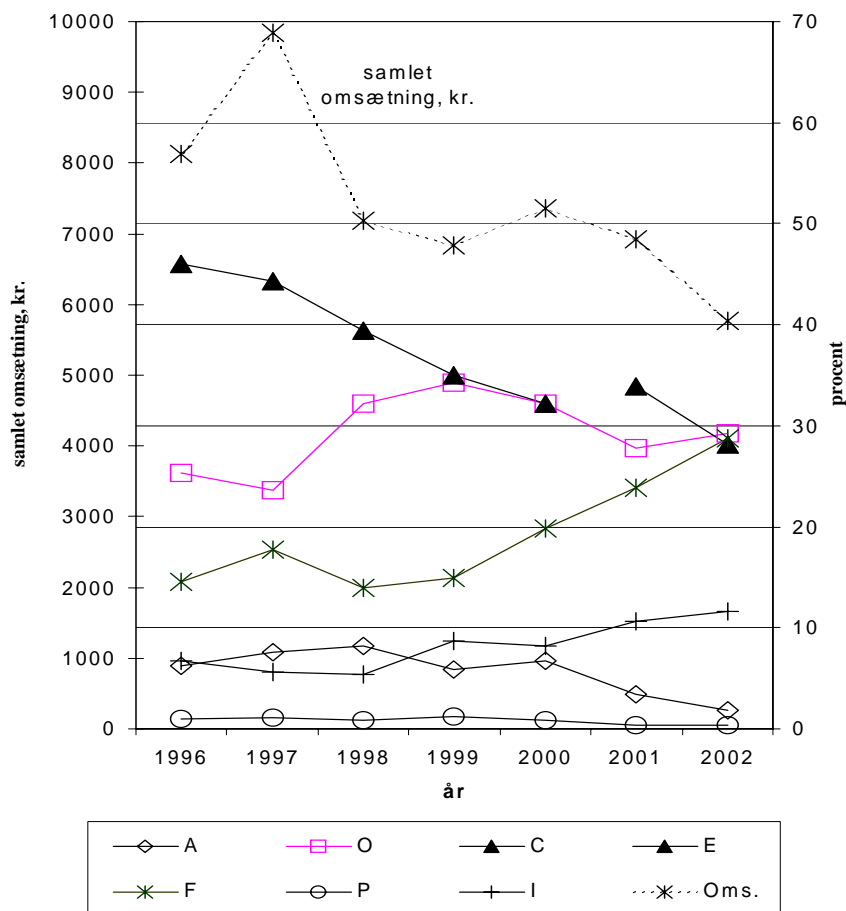
¹⁵ [Beskrive hvilke laboratorier, det drejer sig om – FVM]



Som det fremgår er der nogen tendens til markedskoncentration, idet 86 pct. af den samlede omsætning er koncentreret i tre virksomheder F/G, E og O.

Figur 2 viser, at der er sket forskydninger i markedsandelene fra 1996 til 2002. Laboratorium F's markedsandel er steget fra 15 % til 29 %, mens laboratorium E's markedsandel er faldet fra 46 % til 28 %. Samtidig er laboratorium I's markedsandel steget fra ca. 7 % til ca. 12 %.

Figur 1. Udvikling i jordlaboratoriernes markedsandele



3.5.2. Udskiftning af virksomheder på markedet

Nye aktører på et marked er en indikator for en vis grad af konkurrence. Der bør ikke være unødige hindringer for nye aktører, hvis de vil ind på markedet. Et marked, der udelukkende består af etablerede aktører, der har været længe på markedet kan indikere, at markedet lider under konkurrenceunderskud.

Markedet for analyser af jordbund har, som nævnt ovenfor, kun få deltagere. Den virksomhed, der først kom ind på markedet, begyndte at lave analyser af jordbundsprøver i 1948. En enkelt virksomhed antages ligeledes at være kommet ind på markedet på et tidligt tidspunkt. Der foreligger dog ikke oplysninger om tidspunktet, idet virksomheden siden er blevet sammenlagt af flere afdelinger og senere købt op af en større virksomhed, senest i 2001. Der kom virksomheder ind på markedet omkring 1980, 1983, 1993 og 1994.¹⁶ Derudover er en virksomhed opkøbt af en anden i 2001. Der er således ikke kommet nye aktører på markedet i de seneste ti år.

3.5.3. Omkostninger ved autorisationsordningen

Det kan ikke påvises, at så få nye deltagere skyldes autorisationsordningen og de udgifter, der er knyttet dertil. Men som det fremgår nedenfor, er der grundlag for at antage, at nye aktører sandsynligvis ikke er at finde blandt initiativtagere, der udelukkende ønsker at komme ind på markedet for analyser af jordbundsprøver. Derimod er det mere sandsynligt at nye aktører er at finde blandt etablerede laboratorier, der ønsker at inkludere analyser af jordbundsprøver i en større portefølje. Det skyldes, at markedet er så begrænset, at det ikke vil være økonomiske rentabelt at drive forretning udelukkende på jordbundsområdet. Derudover kan udgifterne til autorisationsordningen forventes at udgøre en forholdsvis stor del virksomhedens omsætning, hvis virksomheden ikke skaber omsætning på andre områder.

I tabel 2 fremgår de aktuelle aktørers omsætning på markedet, to af virksomhedernes samlede omsætninger, deres markedsandele, udgiften til autorisation og udgiften til autorisation som andel af omsætningen.

¹⁶ Oplysningerne er indhentet ved en rundringning til laboratorierne.

Tabel 2:

Laboratorier, der udfører jordbundsanalyser ¹⁷	Omsætning 1000 kr.	Virksomhedens samlede nettoomsætning (1000 kr.) ¹⁸	Markedsandel	Udgift til autorisation i 1000 kr.	Udgiften til autorisation som andel af omsætningen (pct.)
F/G	1.649	238.000	24	31	1,9
E	2.345	145.000	34	41	1,7
O	1.925		28	35	1,8
I	736		11	17	2,3
A	235		3	9	4,0
P	28		0	6	22,2
I alt	6.918		100	139	2
Gennemsnit	1.153			23	2

Adgangen til markedet for nye virksomheder er antagelig vanskelig pga. etableringsomkostningerne. Det være sig både i form af udgifter til autorisationsordningen, men også de generelle etableringsomkostninger, som analyseudstyr o. lign. Etableringsomkostningerne skal ses i forhold til den begrænsede omsætning på markedet. Det er således nemmere for etablerede aktører, der i forvejen foretager analyser at komme ind på markedet. For nyetablerede aktører vil etableringsomkostningerne være relativt høje i forhold til den mulige omsætning.

Virksomhederne har nogle udgifter til autorisationsordningen. I gennemsnit betaler virksomhederne 23.100,- kr. om året for at være autoriserede til at foretage jordbundsanalyser.

For laboratorierne med den største omsætning på jordanalyseområdet udgjorde udgiften til autorisation under to pct. af omsætningen. For virksomheden med den laveste mindste omsætning udgjorde udgiften 22 pct. af virksomhedens omsætning.

Udgiften til autorisationsordningen bør ikke udelukkende ses i relation til omsætningen på det enkelte område, men også i relation til virksomhedernes samlede omsætning. Reglerne for, hvilke omsætningsoplysninger virksomhederne er forpligtet til at offentliggøre, indeholder imidlertid nogle bestemmelser, der kan fritage virksomhederne for at oplyse deres nettoomsætning¹⁹. Som følge heraf er virksomhedernes omsætningstal kun oplyst af laboratorierne F/G og E, der i 2001 havde årlige omsætninger på hhv. 238 mio. og 145 mio., jf. tabel 2. Udgiften til autorisationsordningen er for disse

¹⁷ De autoriserede laboratorier, der udfører jordbundsanalyser er blevet anonymiseret

¹⁸ Kilde: Selskabernes offentligt tilgængelige regnskaber.

¹⁹ I henhold til årsregnskabslovens §32 kan B virksomheder undlade at oplyse nettoomsætning, hvis de har en balancesum på mindre end 75 mio. kr., en nettoomsætning under 150 mio. kr. og færre end 250 ansatte. Klasse B virksomheder kan også undlade omsætningsoplysningerne, hvis særlige konkurrencehensyn tilsiger det.

virksomheders vedkommende ret beskeden set i relation til selskabernes samlede omsætningstal.

3.5.4. Virksomhedernes afkastningsgrad

Ud fra virksomhederne F/G og E's offentligt tilgængelige regnskaber fremgår blandt andet virksomhedernes afkastningsgrader. Afkastningsgraden giver et indtryk af virksomhedernes overskud af deres aktiviteter. Hvis afkastningsgraden er meget høj, kan det være et tegn på manglende konkurrence på området. Afkastningsgraderne for F/G og E var i 2001 på hhv. 2,2 pct. og 1,9 pct. Oplysningerne er imidlertid vanskelige at benytte i denne sammenhæng. Det skyldes, at virksomhederne har meget omfattende produktporteføljer. Således vil et eventuelt overskud på analyseområderne for jordbund kun udgøre en brøkdel af den samlede afkastningsgrad. Det er derfor vanskeligt at skille analysedelen af jordbund ud med henblik på at undersøge niveauet af virksomhedernes indtjeningsgrad på de produkter, hvilket er en forudsætning for at vurdere konkurrenceintensiteten ud fra disse produkter.

3.5.5. Udvikling i analysepriser

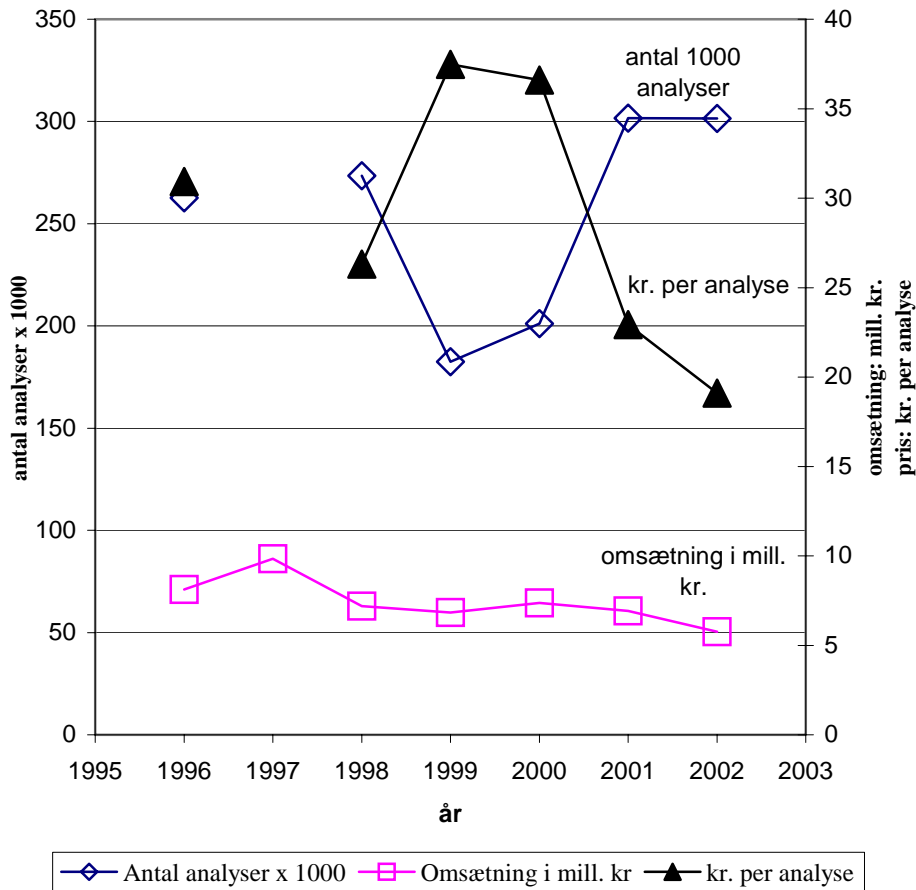
Udviklingen i prisen på et produkt kan give indikation om konkurrenceintensiteten på et givent marked. Stabile eller stigende priser kan være en indikation på manglende konkurrence, mens faldende priser kan være en indikation på fornuftige konkurrenceforhold på området.

Laboratoriernes omsætning i årene 1996 til 2002 er angivet i bilag 4.2-B. Omsætningen er afbildet i bilag 4.2-C, mens omsætning og antal analyser er angivet i bilag 4.2-E og afbildet i figur 2 og bilag 4.2-F.

Figur 3²⁰ og tabel 3 viser et samlet overblik over udviklingen fra 1996 til 2002, hvor omsætningen på laboratorierne faldt med 28%, antallet af udførte analyser steg med 15% og den gennemsnitlige analysepris faldt med 38%. Antallet af laboratorier var konstant i den pågældende periode.

²⁰ Antallet af analyser er beregnet som summen af reaktionstal, fosfortal, kalital, magnesiumtal og kobbertal som angivet i de årligt udkomne "Oversigt over Landsforsøgene", samlet og udarbejdet af Landsudvalget for Planteavl. Tallene er indsamlet fra konsulenter og analyselaboratorier. Omsætningen er indberettet af laboratorierne til Plantedirektoratet i forbindelse med beregning af gebyrer.

Figur 3. Autoriserede jordbundsanalyser, antal, omsætning og gennemsnitspris per analyse



Tabel 3. Ændring i jordlaboratoriernes samlede omsætning²¹, laboratoriernes samlede antal analyser²² og den deraf beregnede gennemsnitlige analysepris for 1996 sammenlignet med 2002²³.

	1996	2002	Ændring i %
Jordlaboratorier, antal	6	6	0 %
Samlet omsætning, mil. kr.	8,1	5,8	- 28 %
Analyser, antal x 1000	263	302	+ 15 %
Gennemsnitlig analysepris, kr.	31	19	-38 %

Tallene viser forskydninger af de samlede omsætningstal, en stigning i antallet af analyseopgaver og en faldende gennemsnitlig analysepris. Umiddelbart er der i disse isolerede oplysninger ikke noget, der tyder på et marked med konkurrenceproblemer.

3.5.6. Sammenligning af det danske prisniveau med prisniveauet i udlandet

Det er relevant at se på lignende virksomheder i udlandet, når konkurrenceindikatorerne skal opgøres. Dels for at undersøge om de udenlandske virksomheder kan være potentielle konkurrenter. Dels for at sammenligne priser på tværs af landene. Højere priser i Danmark på produkter magen til de udbudte i udlandet kan være en indikator for manglende konkurrence i Danmark.

Det er i praksis muligt at sende en prøve, hvor som helst i verden for at få foretaget en analyse. Afhængig af mængden af prøver står udgiften til at sende prøverne langt dog ikke nødvendigvis mål med prisniveauet for prøverne.

Det er meget få prøver, der sendes til analyse i udlandet. Få analyser foretages i Sverige og meget få foretages i Staatliche Landwirtschaftliche Untersuchungs- und Forschungsanstalt (LUFAs) afdeling i Kiel²⁴.

²¹ Omsætning oplyst af laboratorierne til Plantedirektoratet til brug for beregning af gebyrer.

²² Antal beregnet ifølge "Oversigt over Landsforsøgene", Landsudvalget for Planteavl, årene 1996-2002.

²³ Gennemsnitsprisen er et skøn, idet antallet af analyser dækker pH, fosfor, kalium, magnesium og kobber, mens omsætningen også dækker et ukendt antal af andre analyser. Prissammenligningen mellem laboratorier i afsnit 3.5 medtager kvælstof (Nmin) i stedet for pH, hvilket gør gennemsnitsprisen højere.

²⁴ Do

Sammenligning af danske priser med udenlandske priser

Der er foretaget en mindre undersøgelse, som sammenligner danske, tyske og svenske priser²⁵ (Bilag 3.5). Den viser stor variation mellem de danske laboratorier, hvor gennemsnitsprisen varierer mellem 39 kr. og 105 kr (gennemsnit 72 kroner).²⁶ De udenlandske priser er på h.h.v 52 kr. (Tyskland), 64 kr. og 70 kr. (Sverige). Et tysk og et svensk laboratorium oplyste, at de maksimalt giver 20 % i rabat. Rabatterne i Danmark forhandles individuelt, og kan ved større ordrer blive op til 40 %.

I nedenstående tabel indgår prisniveauet for samme produkt i de forskellige lande.

Tabel 4. Prisniveauet for samme produkt i de forskellige lande

	Gennemsnitspris for en enkelt parameter	Gennemsnitspris ved rabat på 10 pct.	Gennemsnitspris ved rabat på 20 pct.	Gennemsnitspris ved rabat på 40 pct.
Danmark	39 – 105	65	58	43
Tyskland	52	47	42	-
Sverige	67	60	54	-

Det er usikkert, hvor ofte rabatter af 10, 20 og 40 pct. opnås. Men det fremgår, at uanset rabatniveauet ligger de danske priser over prisniveauet i Sverige og Tyskland. Kun hvis der forhandles store ordrer og der opnås en rabat på 40 pct. kan de danske priser komme ned på niveau med priserne i Tyskland og Sverige.

Det kan ikke entydigt ud fra disse oplysninger afgøres hvorvidt prisniveauet i Danmark er højere end i udlandet.

3.5.7. Konklusion om konkurrence forhold

Der er ikke meget stærke indikatorer på manglende konkurrence på området for analyser af jordbundsprøver. Dog tyder nogle faktorer på, at der kan være konkurrenceproblemer.

Markedet er præget af nogen grad af koncentration blandt få virksomheder. Tre virksomheder har 86 pct. af omsætningen og siden 1992 er antallet af virksomheder, der udfører jordbundsanalyser faldet fra 15 til i dag kun fem. Markedet er heller ikke i nogen udpræget grad underlagt konkurrence fra udenlandske virksomheder. Dog kan det være et udtryk for at markedet for analyser af jordbundsprøver er meget lille og dermed er mættet.

²⁵ Undersøgelsen omfattede følgende fem analyseparametre: Kvælstof (Nmin) fosfor (P), kalium (K), magnesium (Mg) og kobber (Cu).

²⁶ Der er væsentlige usikkerhedsmomenter knyttet til dette gennemsnit, idet det er uvist hvor hyppigt forekommende de enkelte priser er. Forekommer 105 kr. oftere som udgangspunkt for en prisfastsættelse vil den danske gennemsnitspris alt andet lige være højere.

Udskiftningen af aktører på markedet har vist sig at være begrænset, hvilket kan tages som udtryk for lav konkurrenceintensitet. Det begrænsede antal aktører gør dog, at udskiftningen alt andet lige vil være begrænset.

Prisudviklingen på det danske marked har været for nedadgående siden 1996. Dette kan ses som en indikator for nogen grad af konkurrence, hvor aktørerne varierer deres priser for at vinde markedsandele. Meget tyder dog på, at priserne i Danmark er højere end i udlandet.

3.6. Overvejelser om autorisationsordningens berettigelse

I forbindelse med overvejelserne om autorisationsordningen for jordbundsanalyser vurderer arbejdsgruppen, at autorisationsordningen, virker som en begrænsning i adgangen til markedet. Analysen af markedet viser, at selvom der ikke kan konkluderes noget entydigt om konkurrenceintensiteten, peger flere indikatorer peger i retning af en begrænset konkurrence.

Autorisationsordningen på jordbundsområdet er frivillig. I praksis foretages næsten alle analyser dog af autoriserede laboratorier, selvom alle virksomheder i princippet har mulighed for at foretage analyserne. Det er i den forbindelse spørgsmålet, om det er tidssvarende at have en egentlig autorisationsordning, når behovet for registrering, godkendelse og kontrol ikke er så udtalt, at det fører til en egentlig forpligtelse.

Det er derfor oplagt at overveje, om der er behov for en autorisationsordning på dette område. Det hensyn ordningen har til hensigt at varetage er at sikre kvaliteten af de analyser, der foretages. Og det egentlige indhold af autorisationsordningen er, at der foretages en offentlig kvalitetskontrol. Spørgsmålet er imidlertid, om det bør være en offentlig opgave at sikre kontrol af en analyse, der er frivillig for slutbrugerne. Man kan sige, at ordningen ikke står mål med midlet.

Det ville umiddelbart være mest hensigtsmæssigt at lade branchen selv sørge for en kvalitetskontrol.²⁷ En sådan løsning vil være i tråd med regeringens politik om at begrænse reguleringen af den private sektor.

I regeringsgrundlaget hedder det blandt andet:

”Det er nødvendigt med en målrettet indsats for at forenkle administrationen i den offentlige sektor. Den offentlige sektor skal gøres enklere, mere åben og mere lydhør over for borgere og virksomheder.

²⁷ Der er allerede taget initiativ til et sådant tiltag. Dansk Landbrugsrådgivning undersøger i samarbejde med søsterorganisationer i Sverige, Norge og Island i øjeblikket mulighederne for selv at foretage ringanalyser på foderstofområdet. Lignende tiltag kunne blive foretaget på jordbundsområdet. I bilag 3.6 er vedlagt et brev, som er sendt ud til en lang række analyselaboratorier i Norge, Danmark og Holland.

Tilsvarende er der behov for at forenkle og begrænse reguleringen af den private sektor.”

Således kan det sikres, at kvaliteten af jordbundsanalyser vil leve op til kvalitetskravene uden, at en offentlig myndighed engagerer sig i en kontrolordning.

Arbejdsgruppen **indstiller** derfor, at autorisationsordningen ophæves, og branchen opfordres til selv at foretage test af laboratorierne.

Det er forventningen, at en sådan løsning ikke vil føre til en forringelse af analyserne.

Laboratorierne vil fortsat have en interesse i at levere analyser af høj kvalitet for at sikre markedsandele. Den enkelte virksomhed vil kunne forbedre sin position på markedet ved at øge kvaliteten af sine analyser. Det kunne blandt andet ske ved at offentliggøre analysemetoder og statistik over resultaternes præcision og afvigelser.

Akkreditering af laboratorier vil fortsat kunne fungere som et kvalitetsstempel for virksomhederne. I det omfang virksomhederne mener, at akkreditering kan være til gavn for deres markedsføring, vil de kunne anvende DANAK's akkreditering.

For at kunne kontrollere analysekvaliteten kan aftagerne af analyserne foretage tests af laboratoriernes analysekvalitet på linje med det eksisterende forsøg i Sverige (jf. bilag 3.6-a og 3.6-b). Aftagerne, typisk landbrugskonsulenterne, sender ens prøver ud til laboratorierne og sammenligner resultaterne. På den baggrund kan aftagerne finde ud af, om nogen laboratoriers analyseresultater variere i forhold til de gennemsnitlige resultater.

Erhvervet: Laboratorierne sparer i alt ca. 150.000 kr. for gebyrer til autorisationsordningen. Der må dog forventes at følge udgifter med branchens egne ringtest, kvalitetstest og formulering af krav til analysemetoder.

Det offentlige: Udgiftsneutral

4. Foderanalyser

4.1. Baggrund

Foderstofanalyser anvendes ved produktion og deklaration af indholdet af næringsstoffer, samt ved kontrol af, at det enkelte fodermiddel lever op til den medfølgende deklaration.

De første regler om autorisation af analytisk-kemiske laboratorier, der ønskede tilladelse til at udføre foderstofanalyser, er beskrevet i Landbrugsministeriets regler, nr. 96 af 26. april 1966. Der er med hjemmel i denne lov senere udstedt flere bekendtgørelser. Den nugældende bekendtgørelse om autoriserede laboratorier er fra 1995 og dækker autorisation af foder-, gødning- og jordanalyser; bekendtgørelsen har hjemmel i lov om foderstoffer og i lov om gødning og jordforbedringsmidler¹⁰.

Der er i dag 6 laboratorier, der er autoriserede til at udføre foderstofanalyser²⁸. De udførte i 2002 tilsammen ca. 65.000²⁹ autoriserede foderstofanalyser. Laboratoriernes omsætning på disse analyser var ifølge oplysninger afgivet til Plantedirektoratet 5,9 mil. kr.

Rekvirenterne af foderanalyser er foderstofvirksomheder, mellemhandlere, landmænd, landbrugets konsulenter og brancheorganisationer, som Dansk Landbrug.

4.2. Lov- og regelgrundlag

4.2.1. EU lovgivning

Foderstofområdet er fuldt harmoniseret i EU. Det er bl.a. fastlagt i 18 direktiver hvilke analysemetoder, der skal anvendes ved officiel kontrol af foderstoffer. Analysemetoderne dækker både naturligt forekommende indholdsstoffer, tilsætningsstoffer og uønskede stoffer.

Ifølge Rådets direktiv 95/69/EF skal alle virksomheder, der producerer foderstoffer, være registreret og godkendt af de nationale myndigheder. Virksomhederne skal bl.a. dokumentere, at indholdet af næringsstoffer og tilsætningsstoffer i deres produkter er i overensstemmelse med de fastlagte specifikationer. Dertil skal anvendes analysemetoder som angivet i direktiverne. For visse tilsætningsstoffer kræves, at virksomheden selv råder over et kontrollaboratorium med kvalificeret personale. Direktivet angiver dog ingen retningslinier for bedømmelsen af disse laboratorier.

²⁸ Plantedirektoratet udfører selv foderstofanalyser under indtægtsdækket virksomhed. I 2002 drejede det sig om ca. 500 analyser og en omsætning på 0,3 mil. kr. Tallene er inkluderet i den samlede oversigt.

²⁹ Skøn ud fra oplysninger givet telefonisk fra de enkelte laboratorier, september 2003

4.2.2. Dansk lovgivning

Autorisation af laboratorier, der udfører foderstofanalyser, er en dansk ordning, der har fundet anvendelse ved implementering af EU lovgivningen i forbindelse med registrering og godkendelse af foderstofvirksomheder og i forbindelse med egenkontrol.

Registrering og godkendelse af foderstofvirksomheder

Medlemsstaternes skal føre kontrol med, at foderstofvirksomhederne efterlever direktiv 95/69/EF. I Danmark er direktivet udmøntet i bekendtgørelse om registrering og godkendelse af foderstofvirksomheder³⁰. Ifølge denne bekendtgørelse skal Plantedirektoratet føre kontrol med, at virksomhederne anvender egnede metoder og laboratorier til kontrol af deres produkter. I praksis sker dette ved, at Plantedirektoratet godkender ordninger, hvor virksomhederne helt eller delvist anvender autoriserede laboratorier. Det sker f.eks. ved, at en virksomhed dels udfører løbende proceskontrol i (eget) ikke autoriserede laboratorium, dels sender en vis procentdel af prøverne til analyse på et andet autoriseret laboratorium. For så vidt der er overensstemmelse med analyseresultaterne fra de to laboratorier, anses forholdene for at være i orden. Rapporten fra FVO³¹ tilsynet i 2003 foreslog dog en udbygget kontrol med de private laboratorier, som anvendes af foderstofvirksomhederne til egenkontrol.

Egenkontrol

Plantedirektoratet fører yderligere kontrol med foderstofvirksomhedernes egenkontrol i henhold til bekendtgørelse herom³². Heri pålægges den enkelte virksomhed løbende at foretage stikprøvekontrol af sin produktion. Prøverne skal ifølge bekendtgørelsen analyseres efter officielle metoder af et laboratorium, der er autoriseret af Plantedirektoratet.

4.2.3. Udvikling i EU

I den kommende EU lovgivning stilles der skærpede krav til officielle analyselaboratorier. Både den kommende forordning om gødning og den foreslåede forordning om offentlig foderstof- og fødevarerkontrol kræver, at laboratorier, der udfører nationale myndigheders kontrol (d.v.s. statens kontrol), skal leve op til de europæiske normer for akkreditering³³.

³⁰ Nr. 171 af 19.03.1998.

³¹ EU's Health and Consumer Protection Directorate-General, Directorate F, Food and Veterinary Office (FVO) var 16. – 20. juni 2003 på inspektion hos Plantedirektoratet for at kontrollere implementeringen af EU's regler vedrørende fødevarer sikkerhed. Her kontrolleredes blandt andet Rådets direktiv 95/69/EF om godkendelse og registrering af foderstofvirksomheder.

³² Nr. 745 af 14 oktober 1998, bilaget punkt 3.8.

³³ Europæiske normer EN 45002, EN 45003 og den internationale norm ISO/IEC 17025, jf. DANAK akkreditering

EU's kommende lovgivning om foderstofvirksomheders produktionskontrol stiller endnu ikke formaliserede krav til de private laboratorier. F.eks. kræves det i forslag til EU forordning om foderstofhygiejne, at den enkelte foderstofvirksomhed råder over et laboratorium med passende personale og udstyr til at garantere og efterprøve, at de færdige produkter overholder de specifikationer, som producenten har fastlagt³⁴. Det forklares ikke nærmere, hvordan man kontrollerer, at personale og udstyr er passende.

Efterhånden som EU udvikler HACCP³⁵ princippet og udlægger mere kontrol til virksomhedernes egenkontrol, forventes det, at der fastlægges mere formaliserede krav til de anvendte private analyselaboratorier.

4.3. Autorisationsordning for foder

4.3.1. Gældende ordning

Der er i øjeblikket 6 autoriserede laboratorier inden for foderstofområdet, se bilag 3.1-A. Plantedirektoratets autorisationsordning kræver af laboratorierne, at de skal anvende de analysemetoder, som anvises af Plantedirektoratet. Omkring 2/3 af de anviste metoder er beskrevet i EU direktiver. Den resterende 1/3 er analysemetoder udvalgt af Plantedirektoratet fra internationale anerkendte forskriftsamlinger, videnskabelig litteratur eller lignende. Laboratorierne skal flere gange årligt deltage i ringanalyser, hvor alle laboratorier analyserer de samme ukendte prøver. Resultaterne af ringanalyserne offentliggøres på Plantedirektoratets hjemmeside. Plantedirektoratet udtager derudover udvalgte prøver, som allerede er analyserede, til kontrolanalyse. Laboratorierne skal endvidere underkaste sig tilsyn fra Plantedirektoratet en gang årligt. Til kontrol af autorisationsordningen er nedsat et tilsynsudvalg, (bilag 3.1-C). Den gældende autorisationsordning er nærmere beskrevet i bilag 3.1-D.

Autoriserede analyselaboratorier udfører som regel også analyser efter metoder, der er uden for autorisationsordningen. De større laboratorier udfører en lang række andre analyser på andre prøvetyper end foder. Der analyseres også for de samme analyseparametre (f.eks. råprotein) med andre metoder i lignende prøvetyper (f.eks. fødevarer).

Antallet af autoriserede laboratorier har varieret gennem årene. Antallet af foderlaboratorier var næsten konstant (6-7) fra 1992 til 1998, derefter var der 10-11 laboratorier i 1999-2001 og igen 6 laboratorier i 2002 (bilag 4.1). Nogle laboratorier har opgivet autorisationen, mens andre er blevet opkøbt og sammenlagt. Koncentration af laboratorievirksomhed i færre og større enheder har været en almindelig tendens i de seneste 10-15 år.

³⁴ Svarende til kravene, der stilles i Direktiv 95/69/EF om registrering og godkendelse af foderstofvirksomheder.

³⁵ Hazard Analysis of Critical Control Points (HACCP) er et princip hvorefter man kontrollerer særligt kritiske punkter i produktionen af et produkt.

4.3.2. Autorisationsordningens økonomi

Autorisationsordningen er fuldt brugerfinansieret, således at alle omkostninger dækkes, uden at Plantedirektoratet har overskud på ordningen¹⁴. Laboratorierne betaler et anmeldelsesgebyr, som i 2001 var 5.200 kr. Der betales desuden en årlig afgift, som består af en grundafgift, der i 2001 var 5.800 kr., og en omsætningsafgift, der afhænger af laboratoriets omsætning det foregående år. Laboratoriernes årlige udgift til autorisationsordning var i 2001 mellem 5.800 kr. og 75.500 kr. med et gennemsnit på 26.000 kr.(bilag 4.2-A).

Laboratoriernes omsætning i årene 1996 til 2002³⁶ er angivet i bilag 4.2-B og afbildet i bilag 4.2-D. Den samlede omsætning for de autoriserede laboratorier lå nogenlunde konstant mellem 6 og 7 mio. kr. i den angivne periode, med den højeste omsætning i 2001 på 7,1 mio. kr. Det har ikke været muligt at få tilstrækkelige oplysninger om antallet af udførte analyser i perioden, hvorfor udviklingen i analysepriser ikke kan beregnes.

Plantedirektoratets omsætning på autorisationsordningen har ligget næsten konstant på 250.000 kr. i årene 1996-2002.

4.4. Analyse af konkurrenceforhold

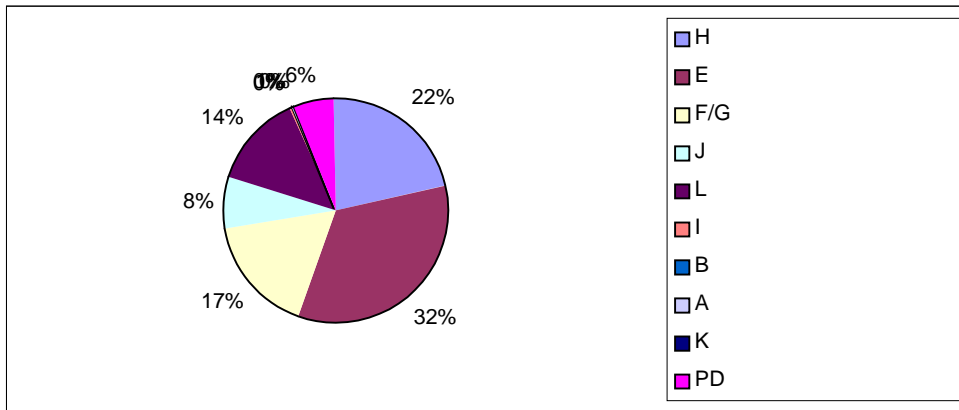
I følgende afsnit gennemgås en række aspekter, der vil danne grundlag for en vurdering af konkurrenceintensiteten på området for analyser af foderstoffer.

4.4.1. Antal aktører og deres markedsandele.

Den samlede omsætning for foderstofanalyser var i 2001 ca. 7 mio. kr. De tre største aktører H, E og F/G havde 72 pct. af omsætningen, hvilket må anses som en tendens til nogen grad af koncentration på markedet. I nedenstående diagram illustreres fordelingen af omsætningen på området for foderstofanalyser. Plantedirektoratet havde 6,5 pct. af omsætningen.

³⁶ Omsætning som oplyst til Plantedirektoratet

Figur 4. Laboratoriernes omsætning på området for foderstofanalyser (2001)



Kilde: Plantedirektoratet

4.4.2. Udskiftning af virksomheder på markedet

Perioden 1996 til 2002 startede og sluttede med 6 autoriserede laboratorier inden for foderstofanalyser. I denne periode blev 3 nye laboratorier autoriseret (ét i 1997, fire i 1999 og ét i 2001). Derudover blev et laboratorium opkøbt af et andet i 2000, mens fire laboratorier opgav autorisationen i 2001. To laboratorier blev opkøbt af et tredje (udenlandsk) laboratorium i 2001 (Bilag 4.2-B). Der har således været nogen udskiftning blandt laboratorierne på markedet.

Laboratoriernes samlede omsætning har været nogenlunde konstant på 6-7 mio. kr. fra 1996 til 2002. Ændringerne i antallet af laboratorier har bevirket ændringer i markedsandelen. Mest markant er laboratorium F/G's fald fra 42 % til 13 % og laboratorium J stigning fra 9 til 15 % af den samlede omsætning (Bilag 4.2-D).

Det har ikke været muligt at skaffe tilstrækkelige oplysninger om udviklingen i antallet af analyser i perioden.

Antallet af aktører og udskiftningen blandt dem giver ikke meget stærke indikatorer på manglende konkurrence, trods en tendens til koncentration på markedet.

4.4.3. Omkostninger ved autorisationsordningen

Tabel 5 viser aktørernes omsætning, aktørernes årlige udgifter til autorisationerne og autorisationsudgifternes andel af den årlige omsætning på området.

Tabel 5. Laboratoriernes omsætning inden for foderstofanalyser i 2001

Laboratorier, der udfører foderstof analyser	Omsætning 1000 kr.	Virksomhedens samlede nettoomsætning (mio. kr.) ³⁷	Udgift til autorisation kr.	Udgiften til autorisation som andel af omsætningen (pct.)
H	1527		51.610	3,4
E	2355	145	76.450	3,2
F/G	1200	238	41.800	3,5
J	537		21.910	4
L	977		35.110	3,6
I	14		6.220	44
B			5.800	
A	36		6.880	19
K		452	5.800	
I alt	6.646		251.580	
Gennemsnit:	738		27.953	3,9
Plantedirektoratet (PD)	461			
Omsætning PD + Private virksomheder	7.107			

På området for foderstofanalyser udgjorde udgiften til at opnå autorisation under 3,5 pct. af omsætningen for hver af de tre selskaber med størst omsætninger. For I, der i 2001 havde den laveste omsætning, udgjorde udgiften til autorisation 44 pct. af omsætningen. Udgiften til autorisationsordningen bør ikke udelukkende ses i relation til omsætningen på foderstofområde isoleret, men også i relation til virksomhedernes samlede omsætning. Virksomhedernes omsætningstal er kun oplyst af F/G, E og K, der i 2001 havde årlige omsætninger på hhv. 238 mio., 145 mio. og 452 mio., jf. tabel 5. Udgiften til autorisationsordningen er for disse virksomheders vedkommende ret beskeden set i relation til selskabernes samlede omsætningstal.

4.4.4. Virksomhedernes afkastningsgrader

Afkastningsgraden giver et indtryk af virksomhedernes overskud af deres aktiviteter. Hvis afkastningsgraden er meget høj kan det være et tegn på manglende konkurrence på området. Afkastningsgraderne er blevet oplyst for fem af de seks virksomheder. For virksomhederne etableret i selskabsform ligger afkastningsgraden mellem 0,4 og 2,2 pct. De to personligt ejede virksomheder havde en afkastningsgrad på 23 og 32 pct. Disse oplysninger er imidlertid vanskelige at benytte i denne sammenhæng. Det skyldes, at virksomhederne har meget omfattende produktporteføljer. Således vil et

³⁷ Kilde: Selskabernes offentligt tilgængelige regnskaber. De fleste virksomheders samlede omsætning er ikke oplyst. Det skyldes, at virksomhederne ikke er forpligtede til at offentliggøre disse oplysninger i henhold til årsregnskabslovens §32. B virksomheder kan undlade at oplyse nettoomsætning, hvis de har en balancesum på mindre end 75 mio. kr., en nettoomsætning under 150 mio. kr. og færre end 250 ansatte. Klasse B virksomheder kan også undlade omsætningsoplysningerne, hvis særlige konkurrencehensyn tilsiger det.

eventuelt overskud på analyseområderne for foderstoffer kun udgøre en brøkdel af den samlede afkastningsgrad som oplyst i tabellen. Det er derfor vanskeligt at skille analysedelen af foderstoffer ud med henblik på at undersøge niveauet af virksomhedernes indtjeningsgrad på de produkter, hvilket er en forudsætning for at vurdere konkurrenceintensiteten ud fra disse produkter.

4.4.5. Sammenligning af danske priser med priser i udlandet

Der har været foretaget en mindre undersøgelse af danske og udenlandske priser på analyser af foderstof³⁸, (bilag 3.5). Ud af 11 adspurgte laboratorier svarede 9. To tyske og fire danske laboratorier angav, at de anvender metoderne beskrevet i EU direktiverne. De tre svenske laboratorier angav ikke nærmere om de anvendte analysemetoder.

Priserne hos de danske laboratorier er i gennemsnit cirka dobbelt så høje som priserne hos de tyske og svenske laboratorier, når man ser på analyse af protein m.m. og mineraler. Ser man på analyse af aminosyrer, er spredningen større: et svensk laboratorium har priser på niveau med de danske, et andet svensk og et tysk har priser på ca. det halve, mens det billigste tyske laboratorium har priser på ca. 1/5 af de danske laboratorier.

Prisoplysningerne bør tages med forbehold. Det skyldes, at det kan være vanskeligt at sammenligne de analyser, der udføres på de anførte laboratorier, fordi laboratorierne ikke nødvendigvis anvender samme analysemetoder.

Selvom prissammenligningen ikke kan benyttes uden forbehold, giver den imidlertid indtryk af et dansk prisniveau, der ligger over prisniveauet i udlandet. Hvis det er en generel tendens for prisniveauet for foderstofanalyser, kan det betragtes som en indikation på konkurrenceproblemer på det danske marked.

4.4.6. Konklusion om konkurrenceforhold

Der er ikke meget stærke indikatorer på et marked præget af konkurrenceproblemer. Udskiftningen blandt aktørerne er forekommet i et omfang, der ikke peger i retning af konkurrenceproblemer.

Dog er der tendens mod nogen grad af koncentration, idet tre virksomheder har 72 pct. af markedsomsætningen. På grundlag af de foreliggende oplysninger – der dog bør tages med nogen forbehold – må det danske prisniveau siges at være højere end i udlandet. Koncentrations- og prisoplysningerne gør at det ikke kan udelukkes at markedet lider af konkurrenceunderskud.

³⁸ Undersøgelsen omfattede følgende analyseparametre: protein m.m. (råprotein, råfedt, træstof, råaske, vand/tørstof), mineraler (zink, kobber, jern, mangan, magnesium, natrium) og aminosyrer (lysin, methionin, cystin, threonin)

4.5. Overvejelser om autorisationsordningens berettigelse

I forbindelse med overvejelserne om autorisationsordningen for jordbundsanalyser vurderer arbejdsgruppen, at autorisationsordningen, virker som en begrænsning i adgangen til markedet. Analysen af markedet viser, at selvom der ikke kan konkluderes noget entydigt om konkurrenceintensiteten, peger flere indikatorer peger i retning af en begrænset konkurrence.

Autorisation af analyser af foderstofprøver adskiller sig ikke betragteligt fra autorisation for jordbundsprøver. Under ordningen registreres og godkendes virksomhederne af myndighederne. Desuden fører myndighederne kontrol med de anvendte metoder i analysearbejdet.

Almindelig registrering, egenkontrol, akkreditering og kontrol internt i branchen kunne praktiseres uden en egentlig autorisationsordning. Det kunne derfor med fordel overvejes at ophæve autorisationsordningen.

Imidlertid forpligter EU Danmark til at registrere, godkende og kontrollere virksomhederne. De danske myndigheder lever op til forpligtelsen ved hjælp at autorisationsordningen.

I lyset af EU forpligtelserne vil det foreløbigt være fornuftigt at opretholde autorisationsordningen, indtil der kommer nye EU-regler på området.

På sigt bør autorisationsordningen – afhængig af EU-krav – ophæves.

Arbejdsgruppen **indstiller** derfor, at autorisationsordningen vedrørende foderstofanalyser bibeholdes indtil videre.